

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА НАВЧАННЯ

УДК 378.016:81

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15603500>

Сучасні тенденції функціонування категорії депреціативності та їх вплив на методику викладання польської мови як іноземної

Людмила Іванівна Яковенко

кандидат філологічних наук, доцент, завідувач кафедри професійно орієнтованої польської мови Національного університету «Одеська політехніка», 65044, Україна, м. Одеса, пр. Шевченка, 1;
e-mail: lijakovenko@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-0503-6419>

Анна Вячеславівна Безверхна

асистент кафедри професійно орієнтованої польської мови Національного університету «Одеська політехніка»; 65044, Україна, м. Одеса, пр. Шевченка, 1, e-mail: bezverkhna.a.v@op.edu.ua,
<https://orcid.org/0009-0006-4624-6315>

Ольга Василівна Константинова

асистент кафедри професійно орієнтованої польської мови Національного університету «Одеська політехніка»; 65044, Україна, м. Одеса, пр. Шевченка, 1, e-mail: konstantinova.o.v@op.edu.ua,
<https://orcid.org/0000-0002-4940-2372>

Прийнято: 19.04.2025 | Опубліковано: 29.04.2025

Анотація. *Метою статті є встановлення особливостей використання депреціативних – недепреціативних форм чоловічоособових іменників у сучасній польській мові та їх застосування у методиці викладання польської мови як іноземної. Для досягнення мети було виконано наступні завдання: здійснено аналіз словникової дефініції терміна депреціативність та його визначення мовознавцями; встановлено особливості категорії депреціативності у польській мові та їхнє відображення у словниках і мовних консультаціях; визначено чинники, задля яких необхідність обізнаності з цим питанням студентів, що вивчають польську мову, є необхідною.*

Методи. *У процесі дослідження було використано описовий метод, метод аналізу словникових дефініцій, метод граматичного аналізу.*

Результати дослідження. *Категорія депреціативності тісно пов'язана з категорією роду та з розрізненням чоловічоособових і нечоловічоособових іменників при творенні форм називного та кличного відмінків множини. Сутність категорії депреціативності полягає у творенні називного та кличного множини чоловічоособових іменників за аналогією до нечоловічоособових з метою вираження недобррозичливості, зневаги, презирства тощо. Вивчення категорії депреціативності є важливою складовою у курсі польської мови як іноземної, оскільки воно сприяє кращому розумінню комінкативних намірів мовців та покращенню комунікативних навичок учня.*

Висновки. *Сучасні словники більш регулярно подають депреціативні та недепреціативні форми, що в певній мірі ускладнює користання ними й правильний вибір форми називного та кличного відмінка множини іменників чоловічоособового роду. Попри спробу сучасних словників систематизувати подання депреціативних та недепреціативних форм, не для всіх іменників наведено ці форми, а багатозначність певної категорії іменників ускладнює охоплення усіх можливих парадигм. Крім того, у польській граматиці існують*

іменники, що традиційно мають негативне забарвлення й первинно не посідали недепреціативних форм. У сучасних словниках парадигма більшості іменників такого типу містить недепреціативні форми, однак існують сумніви щодо їх використання у живому мовленні. Це підтверджують також цитовані тексти, у яких відсутні ці форми.

***Ключові слова:** польська мова, депреціація, чоловічоособовий іменник, чоловічоособова форма, нечоловічоособова форма.*

Current trends in the functioning of the category of depreciation and their impact on the methodology of teaching Polish as a foreign language

Lyudmyla Yakovenko

PhD, Associate Professor, Head of the Professionally Oriented Polish Language Department Odesa Polytechnic National University; 65044, Ukraine, Odesa, Shevchenko av., 1, e-mail: lijakovenko@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-0503-6419>

Anna Bezverkhna

Assistant Lecturer of the Department of Professionally Oriented Polish Language Odesa Polytechnic National University; 65044, Ukraine, Odesa, Shevchenko av., 1, e-mail: bezverkhna.a.v@op.edu.ua,
<https://orcid.org/0000-0002-4940-2372>

Olga Konstantinova

Assistant Lecturer of the Department of Professionally Oriented Polish Language Odesa Polytechnic National University; 65044, Ukraine, Odesa, Shevchenko av., 1, e-mail: konstantinova.o.v@op.edu.ua,
<https://orcid.org/0000-0002-4940-2372>

Abstract. *The article aims to establish the features of the use of depreciative - non-depreciative forms of masculine nouns in the modern Polish language and their application in the methodology of teaching Polish as a foreign language. To achieve the goal, the following tasks were completed: the analysis of the dictionary definition of the term depreciativity and its definition by linguists; features of the category of depreciativity in the Polish language and their reflection in dictionaries and language consultations are established; identified factors for which the need to be aware of this issue of students studying the Polish language is necessary.*

Methods. *During the study, a descriptive method, a method for analyzing dictionary definitions, and a method for grammatical analysis were used.*

Results. *The category of depreciativity is closely related to the category of the gender and to the distinction between masculine and non-masculine nouns when creating forms of the nominative and vocative cases of the plural. The essence of the category of depreciativity is the creation of the nominative and vocative cases of masculine nouns by analogy to non-masculine to express ill-will, contempt, disdain, etc. The study of the category of depreciativity is an essential component in the course of the Polish language as a foreign language, as it contributes to a better understanding of the speaker's communicative intentions and the improvement of the student's communication skills.*

Conclusions. *Modern dictionaries more regularly submit depreciative and non-depreciative forms, which to a certain extent complicates their use and the correct choice of the form of the nominative and vocative case of the plural of nouns of the masculine gender. Despite the attempt of modern dictionaries to systematize the representation of depreciational and non-depreciational forms, not all nouns have these forms, and the ambiguity of a specific category of nouns makes it challenging to cover all possible forms. In addition, in Polish grammar, to this day, there remain nouns that traditionally have a negative coloring and initially did not occupy non-depreciative forms. In modern dictionaries, the paradigm of most nouns*

of this type contains non-depreciative forms, but there are doubts about their use in live speech. This is also confirmed by the cited texts that lack these forms.

Keywords: *Polish language, depreciation, masculine noun, masculine form, non- masculine form.*

Постановка проблеми. Спорідненість української та польської мов, подібність лексики, граматики, синтаксичних конструкцій тощо створює спиятливі умови для вивчення польської мови українськими студентами. Однією з найбільш яскравих відмінностей польської мови від інших слов'янських, й від української зокрема, є наявність категорії чоловічої особи. Наслідком її існування стало розрізнення депреціативних – недепреціативних форм чоловічоособових іменників, тобто виділення категорії депреціативності. Вона зумовлена комунікативними намірами мовця й має послідовне формальне вираження, однак існує багато випадків, які потребують уточнення й наукової оцінки спеціалістів. Попри те, що штучний інтелект і різноманітні інтерактивні застосунки усе частіше стають у нагоді у процесі вивчення іноземної мови, важливе місце посідають також словники й мовні консультації, які покликані давати відповіді на складні питання у межах діючої норми. Завдяки цифровим технологіям на зміну спеціальним мовним словникам приходять новітні словники, що набувають більш універсального характеру, подаючи водночас дефініцію, граматичні та стилістичні характеристики, етимологічну довідку тощо. Одним з таких загальнодоступних інтернет-словників польської мови є *Wielki Słownik Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk* (далі – WSJP PAN) [1], який відображає найновіші тенденції польської мови й подає вичерпну інформацію у розгорнутих словникових статтях. Особливу увагу у цьому словнику привертає наявність у відмінковій парадигмі майже усіх чоловічоособових іменників двох форм: депреціативної та недепреціативної, що раніше не було

послідовно відображено у словниках, оскільки ці форми трактовано скоріш як потенційні, а їхнє використання було пов'язане з додатковою (частіш за все негативною) конотацією. Для пересічного україномовного користувача, що вивчає польську мову, таке подання двох паралельних форм у називному та кличному відмінках множини може викликати труднощі. Проблема категорії депреціативності у методиці викладання польської мови як іноземної ще не висвітлена в окремих науково-методичних розвідках. Водночас існує нагальна потреба з'ясування ключових напрямків опрацювання цієї теми у глоттодидактиці. Зазначена проблема набуває особливої ваги у контексті сучасної глоттодидактичної парадигми, яка передбачає комунікативний підхід до вивчення мови, а основною метою вивчення іноземної мови є діяльнісний напрямок.

Отже, метою статті є встановлення особливостей використання депреціативних – недепреціативних форм чоловічоособових іменників у сучасній польській мові та їх врахування у методиці викладання польської мови як іноземної задля формування комунікативної компетентності студентів.

Для досягнення мети було виконано наступні завдання: здійснено аналіз словникової дефініції терміна *депреціативність* та його визначення мовознавцями; встановлено особливості категорії депреціативності у польській мові та її відображення у словниках і мовних консультаціях; визначено чинники, задля яких обізнаність з цим питанням студентів, що вивчають польську мову, є необхідною. У процесі дослідження було використано описовий метод, метод аналізу словникових дефініцій, метод граматичного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема формування комунікативної компетентності у процесі викладання польської мови як іноземної неодноразово була предметом розгляду в українських та польських

наукових розвідках. Серед українських дидактичних студій привертають увагу праці, присвячені формуванню комунікативних навичок у здобувачів вищої освіти. Особливої актуальності набувають праці в галузі професійної освіти [2], [3]. На часі залишається розробка питань викладання граматики польської мови. Наприклад, О. Козаченко розглядає можливості вдосконалення навчання граматиці у межах комунікативного підходу з метою досягнення якісного володіння польською мовою та можливості адаптації процесу викладання до потреб українськомовних учнів, особливої уваги при цьому заслуговує навчання граматиці з урахуванням перспективи спілкування з поляками й необхідністю володіння усіма тонкощами мови [4]. Важливою проблемою, яку розглядають українські дидактики Л. Шевцова та О. Валенкевич, є вивчення іноземної мови на тлі сучасного інформаційного простору й формування вміння критично оцінювати комунікативні наміри авторів різних текстів, при цьому критичне сприйняття передбачає навичку аналізу висловлення на різних мовних рівнях і є необхідне на усіх етапах його підготовки та добору інформації [5].

Загальнотеоретичні питання також знаходять свій розвиток у працях, присвячених прикладним проблемам взаємодії мов і культур. Так, Т.В. П'ятничка розглядає співвідношення понять *мова*, *мовлення* та *мислення* у системі підготовки та діяльності перекладача, доходячи висновку, що для здійснення якісного перекладу необхідна здатність розуміння культурних та історичних контекстів, а «діяльність перекладача – це новий погляд на навколишню дійсність, нова форма бачення та сприйняття світу, новий спосіб мислення про об'єктивну реальність» [6, с.175].

Відомі польські мовознавці й глоттодидактики П. Гембал та В. Мьодунка у ґрунтовній праці «*Dydaktyka i metodyka nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego*» наголошують на тому, що у сучасних умовах різноманітних міграційних процесів мовна освіта не обмежується допомогою

учням у набутті навичок володіння мовою у вузькому сенсі, а повинна сприяти їхньому загальному особистісному зростанню й активному навчанню та участі у суспільному житті [7]. Як відомо, сучасна мовна і освітня політика Польщі повністю підтверджують цей постулат. М. Банах, аналізуючи вищезгадану розвідку, зазначає, що вона написана у парадигмі популярного в наш час у Європі діяльнісного підходу, який часто розглядається як логічне продовження комунікативної дидактики [8, с. 33].

А. Мікульська розглядає проблему навчання польської мови як інструменту освіти у польській школі, продовжуючи тему явищ, що є супутними сучасним міграційним процесам. Вчена зазначає, що польська мова як засіб шкільної освіти якісно і кількісно відрізняється від польської мови щоденної комунікації, а спілкування на теми окремих шкільних предметів передбачає не знання окремих термінів, а передусім володіння комунікативними навичками і вміннями у певній галузі [9, с. 14].

Б. Малішевський, активно розробляючи проблеми викладання польської мови як іноземної, висловлює переконання, що процес навчання повинен містити такі типи завдань, які прозоро й цікаво створюють культурний візерунок поляків і дають можливість оволодіти засадами мовного етикету [10, с. 14].

Попри широкий обсяг розглянутих проблем польської глоттодидактики, категорія депреціативності – недепреціативності не отримала окремого розгляду в науковій літературі. Водночас вираження ціннісних характеристик особистості формотворчими засобами становить специфіку польської мови й потребує глибинного усвідомлення для результативного і адекватного здійснення комунікації й реалізації власної діяльності у польському суспільстві. Слід усвідомити, наскільки важливу роль відіграє вираження шанобливого ставлення до співрозмовника у польській культурі, й легко орієнтуватися у мовних засобах, що є маркерами шанобливого / нешанобливого ставлення.

Перш за все звернімося до терміну *депреціація* у різних джерелах. WSJP PAN кваліфікує його як інтернаціоналізм, наводячи подібні вирази з англійської, французької та німецької мов, і подає наступні два значення: «1.książk. obniżenie wartości lub statusu kogoś lub czegoś. 2.ekon. spadek wartości waluty jednego kraju względem walut innych krajów». Як бачимо, словник не фіксує значення, яке стосується мовознавства, попри те, що у самому словнику регулярно вжито цей термін у власне мовознавчому сенсі. Серед інших словник подає таку цитату: «Ubolewam nad degradacją, zubożeniem i deprecjacją języka, czego skutkiem jest niemożność porozumienia się. źródło: NKJP: Monika Pietras: Odpowiednie dać rzeczy słowo, Dziennik Łódzki, 2001-12-01» [1]. Отже, у наведеній цитаті йдеться про знецінення й зuboжіння мови як такої, а не про мовне явище депреціації у мовознавстві. Розширення семантики аналізованого слова й використання його у польському мовознавстві зумовлене специфікою граматичної системи польської мови.

Категорія депреціативності тісно пов'язана з категорією роду та з розрізненням чоловічоособових і нечоловічоособових іменників при творенні форм називного та кличного відмінків множини. Як відомо, процес розрізнення чоловічоособових та нечоловічоособових іменників у польській мові відбувався у середньопольській період, приблизно у XVII – XVIII ст. Йому передувало формування категорії істот – неістот у кінці XVI ст. – на початку XVII ст. [12, с. 297 – 298]. Належність іменника до чоловічоособового роду визначається за семантичними та граматичними критеріями й формально проявляється в ідентичності форм родового та знахідного відмінків множини (nie ma *studentów, wykładowców, artystów* – widzę *studentów, wykładowców, artystów* але: nie ma *wilków, ptaków, kotów* – widzę *wilki, ptaki, koty*). Крім того, у основах чоловічоособових іменників твердої групи перед закінченнями *-i, -u* в називному й кличному відмінках множини відбувається чергування кінцевого приголосного: *Polak* – *Polacy*, але *ptak* – *ptaki*; *chłopak* – *chłopacy*,

але *kociak* – *kociaki*; *sąsiad* – *sąsiedzi*, але *pszczolójad* – *pszczolójady*; *student* – *studenci*, але *jenot* – *jenoty* і под. Також деякі іменники, що є назвами національностей, термінами спорідненості, титулів, посад тощо набувають специфічного закінчення *-owie* (*wujowie*, *ojcowie*, *królowie*, *Finowie* тощо).

Дискусія про критерії визначення роду іменників та про встановлення кількості родів точиться впродовж багатьох років у польській науковій літературі. Неоднозначність у визначенні кількості родів зумовлена різними підходами до цього питання та неоднорідними критеріями, за якими слово відносять до того чи іншого роду, а саме: семантика слова, ідентичність форм називного та знахідного чи родового та знахідного відмінків однини, ідентичність форм називного та знахідного чи родового та знахідного множини, кореляція з вказівними займенниками *ten*, *ta*, *to* у однині та *ci*, *te* у множині тощо. Найбільш ґрунтовні розвідки на цю тему здійснили Зенон Клеменсевич [11], Іренеуш Бобровський [12], Мірослав Банько [13], Аліція Нагурко [14] та інші вчені. Польська дослідниця Ядвіга Зенюкова докладно розглянула категорію чоловічоособового роду у сучасних західнослов'янських мовах [15]. Також заслуговує на увагу монографія Пьотра Войдака «*Wielorodzajowość wśród rzeczowników współczesnej polszczyzny*», у якій він виділяє чоловічотваринний особовий підрід іменників типу *dzieciak*, *fujara*, *głina*, *sierota*, *śluga*, що не сполучується з формою числівника *dwa* й може виявляти другорядні риси чоловічої особи, однак сполучуваність з чоловічоособовою формою узгодженого означення є недопустиме [16, с. 50].

Власне сутність категорії депреціативності полягає у творенні називного та кличного відмінків множини чоловічоособових іменників за аналогією до нечоловічоособових (тобто відсутнє чергування останнього твердого приголосного основи на м'який перед закінченням *-i* та чергувань *g / dz*, *k / c*, *r / rz* перед закінченням *-u*, а також відсутнє *-owie* у іменниках, для яких воно властиве) з метою вираження недоброчливості, зневаги, презирства тощо.

Усі відмінювані частини мови, що узгоджуються з таким іменником у реченні, також повинні виступати у нечоловічоособових формах. Проф. Мірослав Банько зазначає, що це «[...] словозмінна категорія з первинно семантичною функцією, що передає ставлення мовця до особи, яка названа цим іменником, пор. нейтральне *urzędnicy* і емоційно забарвлене *urzędniki* [...]». Вторинно депреціативність іменників є категорією, що ставить їх у синтаксичну залежність, оскільки депреціативні (відповідно: недепреціативні) форми іменників вимагають депреціативної (відповідно: недепреціативної) форми від залежних дієслів, прикметників, прикметникових займенників, дієприкметників, числівників, пор.: *Te dwa przekłete lotry uciekły. Ci dwaj przekłeci lotrzy uciekli*» [13, с.147]. Вчений зазначає, що терміни *депреціативна* і *недепреціативна форма* є умовними, і не завжди іменник у депреціативній формі виражає зневагу чи презирство. Наприклад, *przedszkolaki, zuchy, chwaty, wnuki, prawniki*. Також іноді ці форми вживають письменники для архаїзації мови.

Проблема депреціативності докладно описана свого часу Зигмунтом Салоні, який відносить її до граматичних категорій і вважає, що від довільного чоловічоособового іменника можна утворити депреціативну форму, обсяг якої зводився б до називного і кличного відмінків множини [17]. Грунтовні дослідження цього питання здійснено Лукашом Шалкевичом [18], Данутою Сковроньською [19]. Дослідниця Івона Косек прослідковує процес неосемантизації нечоловічоособових іменників типу *baran, bawół, borowik* і под. й проблему визначення їхнього роду у нових значеннях і, відповідно, творення форм родового й кличного відмінків множини, а також кореляцію знахідного множини з називним чи родовим множини [20]. Крім того, увагу вчених привертають фразеологізми, у яких вжито депреціативні форми. Наприклад, Данута Маковська й Зигмунт Салоні розглядають фразеологізми, утворені за аналогією до вислову *iść w soldaty (iść w rektory, iść w dyrektory)*,

що зустрічаються у літературних текстах, в Інтернеті, а також походять з власного мовного досвіду авторів та в яких вжито депреціативні форми слів *rektory*, *dyrektory* тощо [21].

Особливої ваги набувають знання про цю категорію при вивченні польської мови як іноземної, адже для повноцінної комунікації на різних рівнях важливим є розуміння усіх сенсів як на вербальному, інтонаційному, так і на граматичному рівнях. Вибір депреціативної чи недепреціативної форми залежить тільки від комунікативних намірів мовця, а не від інших складових частин речення, не від його оточення.

Депреціативна форма може також бути використана при вживанні прізвищ. Так, один з дописувачів мовної консультації PWN звертається з питанням, чи не є депреціативними форми прізвищ *Szopeny*, *Szolochowu*, *Mickiewiczze*. Консультант дає стверджувальну відповідь і додає: «Analogiczną formę niektórzy polscy parlamentarzyści nadają nazwiskom swoich kolegów z izby poselskiej, co nie świadczy dobrze o polskiej kulturze politycznej» [22]. Отже, аналізовані форми відіграють важливу роль навіть у політичних дискурсах, хоча їх використання є несхвальним і свідчить про низьку політичну культуру. Це ще раз підкреслює необхідність обізнаності студентів з правилами творення форм називного множини та усвідомлення відповідного вживання правильних форм прізвищ. Адже несвідоме використання депреціативних форм прізвищ може призвести до непорозуміння й навіть до конфлікту. Крім того, розрізнення цих форм є надзвичайно важливим для декодування комунікативних намірів мовця.

Окремої уваги заслуговує депреціативна форма *chłopaki*, яка у повсякденному мовленні настільки витіснила нейтральну недепреціативну форму *chłopasy*, що більшість пересічних мовців вважають її неправильною [23, с.148]. У інтернет-просторі час від часу розгораються дискусії пересічних носіїв і полоністів на тему правильної форми цього слова у називному та

кличному відмінках множини. Здебільшого мовці висловлюють глибоке переконання щодо неправильності форми *chłopacy*. Наведемо найбільш промовисте: «Moim zdaniem wyraz *chłopacy* nie jest poprawny. Wydaje mi się, że poprawna forma to *chłopcy* lub *chłopaki*. Bardzo proszę wytłumaczyć mi, dlaczego w większości przypadków ludzie używają wyrazu *chłopacy*. Zawsze w szkole uczono mnie, iż *chłopacy* to błędna forma. A teraz już zupełnie nie wiem. Proszę o poradę. Z góry dziękuję» [24]. Як бачимо, дописувач навіть у школі чув від учителів, що *chłopacy* це неправильна форма.

Зазвичай депреціативні форми іменників не були фіксовані словниками, якщо цього не вимагала частотність їхнього вживання. Спостерігаємо це у словниках різних типів [25; 26; 27; 28]. Як вже було зазначено вище, певним нововведенням відзначається електронний WSJP PAN, розробку якого розпочато у 2007 році: практично кожен чоловічоособовий іменник у відмінковій парадигмі містить дві форми називного множини з помітками *depr*, *ndep*. Укладачі словника зазначають, що основною функцією депреціативних форм є вираження негативного ставлення до об'єкту, який називає певний іменник, але вони також можуть виконувати інші функції, тому опозиція цих форм є умовною [29, с.61]. При цьому багатозначні іменники, що можуть виступати у чоловічоособових і нечоловічоособових значеннях, мають різні парадигми. Наприклад, іменник *kot* у значеннях 'zwierzę domowe', 'drapieżnik', 'zajac' мають єдину форму називного множини *koty*, а для значення 'pot. pogard. osoba przyjęta niedawno do zamkniętej społeczności i z tego powodu poddawana przez jej członków określonego rodzaju próbom lub prześladowaniom' подано недепреціативну форму *kotowie* й депреціативну *koty*, однак у цитованих джерелах нема форм називного чи кличного множини, що б дало змогу зробити висновки щодо їхнього вживання.

Чоловічоособові іменники м'якої групи не мають формально виражених показників цієї категорії у називному множині: вони так само, як і нечоловічоособові, набувають закінчення *-e*, при цьому чергування останнього приголосного основи не відбувається, пор.: *goście – słonie, żołnierze – kołnierze*. Однак автори словника вважають за потрібне і для таких іменників подавати депреціативну форму, яка у цьому випадку збігається з недепреціативною. Наприклад, для слів типу *żołnierz, gość, kibic* подано по дві ідентичні форми з різними помітками: *żołnierze ndpr, żołnierze depr; goście ndpr, goście dpr; kibice ndpr, kibice dpr*. Очевидно, що визначити комунікативні наміри мовця при вживанні цих форм можна лише за їх оточенням у реченні та за інтонаційним оформленням у випадку усного мовлення.

Така точність і послідовність у оформленні словникових статей подає інформацію про слово у повному обсязі. Однак існують певні сумніви щодо того, чи кожен чоловічоособовий іменник має підтвердження вживання депреціативних форм у мовленні. Ймовірно, значна їх частина є потенційними. Також цей спосіб подання відмінкової парадигми створює проблему для користувачів, які не володіють мовою на рівні, достатньому для розрізнення понять депреціативність – недепреціативність, та для усвідомлення доцільності вживання цих форм при різних комунікативних намірах. При цьому слід взяти до уваги, що творення називного множини за аналогією до української мови у багатьох випадках збігається з польським депреціативними формами, пор.: *студенти – studenty, директори – dyrektory, професори – profesory, поети – poety*. Тому прогнозованим для україномовного студента є вибір власне депреціативної форми. Ситуація ускладнюється тим, що вживання недепреціативних форм стосовно співбесідника буде сприйняте як зневага, приниження, погорда.

Наступною проблемою, яка існує при розрізненні депреціативних – недепреціативних форм, є вживання чоловічоособових іменників стосовно

неживих предметів. Наприклад, у мовній консультації PWN знаходимо питання від дописувачки, як слід називати у множині зірки типу *blekitny maruder*: *blekitni maruderzy* чи *blekitne marudery*. Консультант порівнює форми цього астрономічного терміна з аналогічними *czerwone olbrzymy* і *biale karły*, які творять депреціативні форми називного множини. WSJP PAN подає окремо парадигму відмінювання слів *olbrzym* і *karzeł* в значенні ‘*тун зірки*’, і в ній взагалі відсутні недепреціативні форми *olbrzymi*, *karłowie*, тобто не відбувається протиставлення цих форм. Однак, як стверджує консультант, аналіз польської Вікіпедії й більшості інтернет-джерел свідчить про те, що переважає чоловічоособова форма цієї назви – *blekitni maruderzy*. Хоча це не є достатньо переконливим, оскільки мало є випадків вживання цієї форми. Варто було б, як зазначає професор Мірослав Банько, провести більш точне дослідження мовного звичаю [30]. Натомість у випадку зі словом *maruder* для обох значень „1. książk. żołnierz, który bez rozkazu dowódcy odłączył się na pewien czas od oddziału; 2. książk. robiący coś dużo wolniej niż pozostali” подано по дві форми: депреціативну та недепреціативну. У словниковій статті значення слова як типу планети взагалі відсутнє.

Попри те, що слово *karzeł* ‘низька людина’ у словниковій парадигмі PWN PAN у називному множини містить дві форми (*karłowie depr*, *karły depr*), цитований приклад містить депреціативну форму *karły*, вживання якої не має негативної конотації: «Fellini stworzył archiwum postaci: grubi, chudzi, piękni, brzydcy, karły i wielkoludy. źródło: NKJP: Irena Morawska: Długi sen Federica, Gazeta Wyborcza, 1993-11-0» [1]. Так само, як і форма *karły*, форма *wielkoludy* є нечоловічоособовою, хоча усі прикметники, що знаходяться у одному ряду з цими іменниками, виступають у чоловічоособовій формі: *grubi*, *chudzi*, *piękni*, *brzydcy*.

Наступним цікавим прикладом є слова з негативною конотацією типу *darmozjad*, *rólglówek*, *tuścioch*, *spioch*, *konował*. Словник подає обидві можливі

форми до них: *darmozjadzi ndepr* – *darmozjady depr*; *półgłówkowie ndepr* – *półgłówki depr*; *tuściochy rzadziej tuściochowie ndepr* – *tuściochy depr*; *śpiochowie ndepr* – *śpiochy depr*; *konowałowie ndepr* – *konowały depr*. Однак про низьку частотність (а можливо й про відсутність прикладів вживання) недепреціативних форм свідчать цитування джерел, а також приклади з пошуку у Корпусі Польської Мови PWN [31]. Тут частіш за все виступають депреціативні форми: «Podziwiam Polaków za to, że mają siłę przebicia w świecie, że są rozpoznawalni. Nam trochę jej brakuje. Zbyt długo rządili nami tyrani i *półgłówki* (розрядка наша – Л.Я., А.В., О.К.). źródło: NKJP: Łukasz Wróblewski: W Bukareszcie już kwitną kasztany, Dziennik Bałtycki, 2002-04-26»; «Okazuje się, że z samochodów korzystają także *śpiochy* (розрядка наша – Л.Я., А.В., О.К.). Marta studiuje język angielski. Poranne wstawanie to dla niej istny koszmar. – Lubię długo pospać. Rano 5 minut dłużej w łóżku to dużo. Wiem, że to lenistwo, ale właśnie z tej przyczyny na zajęcia jeżdżę samochodem. źródło: NKJP: (SK), Dziennik Polski, 2005-10-20» [11]. Отже, навіть солідні довідкові джерела не завжди одностайно відображають категорію депреціативності окремих слів, оскільки її вживання залежить від мовця й потребує володіння мовою на високому рівні.

Висновки. Вивчення категорії депреціативності є важливою складовою у курсі польської мови як іноземної, тому що воно сприяє кращому розумінню комунікативних намірів мовців та покращенню мовних навичок учня. Сучасні словники більш регулярно подають депреціативні та недепреціативні форми, що в певній мірі ускладнює користання ними й правильний вибір форми називного та кличного відмінка множини іменників чоловічоособового роду. Попри спробу сучасних словників систематизувати подання депреціативних та недепреціативних форм, не для всіх іменників наведено ці форми, а багатозначність певної категорії іменників ускладнює охоплення усіх можливих парадигм. Крім того, у польській граматиці існують іменники, що

традиційно мають негативне забарвлення й первинно не посідали недепреціативних форм. У сучасних словниках парадигма більшості іменників такого типу містить недепреціативні форми, однак існують сумніви щодо їх використання у живому мовленні. Це підтверджують також цитовані тексти, у яких відсутні ці форми. Водночас орієнтація у розглянутих питаннях є важливим чинником комунікативної компетентності та діяльнісної активності мовця, оскільки успіх мовних контактів з носіями мови обумовлений також дотриманням норм мовного етикету.

Перспективу дослідження вбачаємо у пошуках та аналізі депреціативних форм у Корпусі Польської Мови та у інтернет-джерелах, а також у встановленні тенденцій щодо їх вживання у різних стилях польської мови з метою впровадження результатів у дидактичний процес вищої школи.

Скорочення

WSJP PAN – Wielki słownik języka polskiego Polskiej Akademii Nauk. Red. naukowy P. Źmigrodzki. URL: <https://wsjp.pl>

PWN – Polskie (Państwowe) Wydawnictwo Naukowe

Список використаних джерел

1. Wielki Słownik Języka Polskiego Polskiej Akademii Nauk. Red. naukowy P. Źmigrodzki. URL: <https://wsjp.pl>
2. Білавич Г., Багрій М., Гречаник Н., Гнатишин С. Формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти. Компетентнісний підхід у вищій медичній освіті. *Медична освіта*. 2022. Вип. 4. С. 77 – 81.
3. Яриновська К., Башманівський О. Формування комунікативної компетентності здобувачів вищої освіти при вивченні іноземних мов: інструменти, методи й прийоми. *Українська полоністика*. 2023. Том 21, вип.1. С. 93 – 102.

4. Козаченко О.М. Особливості навчання українців граматики польської мови в умовах комунікативного підходу. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д.Ушинського*. Серія : Педагогіка. 2024. Вип. 2. С. 75 – 82.

5. Шевцова Л., Валенкевич О. Розвиток критичного мислення як засобу формування мовленнєвих умінь та навичок. *Українська полоністика*. 2024. Том. 22, №1. С. 158 – 166.

6. П'ятничка Т. В. Мова, мовлення та мислення: теоретичні та практичні аспекти функціонування. *Закарпатські філологічні студії*. 2023. Вип. 30. С. 171– 176.

7. Gębal P.E., Miodunka W.T. *Dydaktyka i metodyka nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego*. Warszawa. 2020. 454 s.

8. Banach M. Od podejścia komunikacyjnego do podejścia ukierunkowanego na działanie. Uwagi na marginesie dydaktyki i metodyki nauczania języka polskiego jako obcego i drugiego. Банач, М. (2022). *Poradnik Językowy*. 2022. Вип. 793 (4). С. 21–38.

9. Mikulska A. Nauczanie języka polskiego jako obcego/drugiego. Kilka słów o odmianie edukacyjnej polszczyzny w szkole. *Z Teorii i Praktyki Dydaktycznej Języka Polskiego*. 2023. № 32. С. 1–18.

10. Maliszewski B. Gramatyka z kulturą – o współczesnych ścieżkach nauczania gramatyki. *Acta Universitatis Lodzianis. Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców*. 2021. Nr 28. S. 239–253.

11. Klemensiewicz Z. *Historia języka polskiego*. Warszawa. PWN. 2019. 830 s.

12. Bobrowski I. Jeszcze o rodzaju gramatycznym rzeczownika. *Polonica*. XXVI-XXVII. 2006. S. 231 – 254.

13. Bańko M. *Wykłady z polskiej fleksji*. Warszawa. PWN. 2009. 240 s.

14. Nagórko A. *Zarys gramatyki polskiej*. Warszawa. PWN. 2005. 332 s.

15. Zieniukowa J. Rodzaj męski osobowy we współczesnych językach zachodniosłowiańskich. Wrocław. 1981. 170 s.
16. Wojdak P. Wielorodzajowość wśród rzeczowników współczesnej polszczyzny. Szczecin. Wydawnictwo naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. 2013. 388 s.
17. Saloni Z. O tzw. formach nieosobowych rzeczowników męskoosobowych we współczesnej polszczyźnie. *Biuletyn Polskiego Towarzystwa Językoznawczego*. 1988. T. 41. S. 155 – 166.
18. Szalkiewicz Ł. Chamy pošły i zuchy doktory – głos w sprawie deprecjatywności. *Ling Varia*. 2010. V. 1. S. 219 – 232.
19. Skowrońska D. Konstrukcje hybrydalne typu stare profesory wiedzieli, młode doktory pytali w języku polskim. *Język Polski*. XCI. 2011. S. 284 – 293.
20. Kosek I. Z problemu opisu tzw. form deprecjatywnych. *Prace Językoznawcze*. 2010. Zeszyt 12. S. 105 – 114.
21. Makowska D., Saloni Z. Polska konstrukcja „iść w sołdaty” a kategoria deprecjatywności w języku polskim. *Pamiętnik Literacki*. Instytut Badań Literackich Polskiej Akademii Nauk. 2009. Nr 1. S. 145 – 158.
22. Bańko M. Deprecjatywne formy nazwisk. *Poradnia językowa PWN*. 2005. URL: <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/deprecjatywne-formy-nazwisk;6118.html>
23. Bańko M. *Wykłady z polskiej fleksji*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. 2007. 241 s.
24. Chłopacy. *Poradnia językowa PWN*. 2002. URL: <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/chlopacy;1738.html>.
25. Uniwersalny słownik języka polskiego. Pod red. S. Dubisza. T. 1 – 5. Warszawa. PWN. 2003.
26. Mędak S. Słownik odmiany rzeczowników polskich. Kraków. Universitas. 2003. 321 s.

27. Makowska D. Formy deprecjatywne w „Słowniku gramatycznym języka polskiego”. Stan obecny i postulaty. *Polonica*. 2009. T. XXIX. S. 205 – 226.
28. Andrzejczuk A., Szalkiewicz Ł. Informacje fleksyjne w Encyklopedycznym słowniku języka polskiego na tle polskiej tradycji leksykograficznej. *Nowe studia leksykograficzne*. Pod red. P. Żmigrodzkiego, R. Przybylskiej. T. 2. Kraków. 2008. S. 215 – 231.
29. *Wielki słownik języka polskiego PAN – zasady opracowania*. Zestawił P. Żmigrodzki. Kraków. 2025. 101 s.
30. Błękitni maruderzy czy błękitne marudery? *Poradnia językowa PWN*. 2012.
URL: <https://sjp.pwn.pl/poradnia/haslo/blekitni-maruderzy-czy-blekitne-marudery;12902.html>
31. Korpus Języka Polskiego PWN. URL: <https://sjp.pwn.pl/korpus>